

KPNV

Koncepce práce s návštěvnickou veřejností

v CHKO Bílé Karpaty

Plánovací část

Zpracovatel: Mgr. Karel Fajmon, Marie Petřů, DiS., Ing. Radomír Staš,
Vzdělávací a informační středisko Bílé Karpaty, o.p.s.,

Obsah

1. O dokumentu	3
2. Definice základních omezení a směrů rozvoje	4
3. Cílové skupiny a partneři v území	6
4. Cíle interpretace	8
5. Klíčová sdělení	11
6. Prostředky interpretace	17
7. Seznam příloh	19

1. O dokumentu

Zadavatel dokumentu – smlouva o dílo 12533/SOW/17:

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, organizační složka státu (dále AOPK ČR), Kaplanova 1931/1, 148 00 Praha 11 – Chodov

Místně příslušné pracoviště zadavatele: AOPK ČR, regionální pracoviště Správa Chráněné krajinné oblasti Bílé Karpaty (dále v textu RP SCHKO BK, případně Správa CHKO Bílé Karpaty)

Zhotovitel:

Vzdělávací a informační středisko Bílé Karpaty, o.p.s., nám. Bartolomějské 47, 698 01 Veselí nad Moravou (dále v textu VIS Bílé Karpaty, nebo VIS BK)

Spolupracující subjekt a budoucí investor Domu přírody Bílé Karpaty:

Základní organizace Českého svazu ochránců přírody Bílé Karpaty, nám. Bartolomějské 47, 698 01 Veselí nad Moravou (dále v textu ČSOP Bílé Karpaty, nebo ČSOP BK)

Koncepce práce s návštěvnickou veřejností (dále KPNV) v CHKO Bílé Karpaty vzešla z potřeby vytvořit koncepční dokument, který by stanovil základní zásady prezentace území v souvislosti s přípravou Domu přírody Bílých Karpat, ale také celkově naznačit směr, kterým by se práce s návštěvnickou veřejností v CHKO Bílé Karpaty a okolí měla ubírat, aby byly podpořeny cíle ochrany přírody a krajiny a pozitivní přístup veřejnosti k péči o přírodní a kulturně-historické dědictví v regionu.

KPNV sestává ze tří částí – analytické, plánovací a aplikační – a na základě analýzy území navrhuje, s jakými klíčovými sděleními v území CHKO pracovat, na jaké cílové skupiny návštěvníků se zaměřit, jaké formy interpretace a návštěvnické infrastruktury využít a s jakými zdroji přírodního a kulturně-historického dědictví pracovat, aby místní zdroje zůstaly v co největší míře zachovány a mohla být i nadále zajištěna jejich ochrana a péče.

Dokument dále **stanovuje limity využití území, které je potřeba brát v úvahu při práci s návštěvnickou veřejností a při navrhování aktivit a produktů cestovního ruchu,** se kterými bude pracovat nejen budoucí Dům přírody CHKO Bílé Karpaty, ale také další aktéři v cestovním ruchu v území – destinační management, turistická informační centra, poskytovatelé služeb, obce apod.

Pro přípravu dokumentu byly zcela zásadní průběžné konzultace s pracovníky AOPK ČR a také setkání pracovní skupiny složené ze zástupců klíčových aktérů v území, kteří se aktivně podílejí na práci s návštěvnickou veřejností a jsou zapojeni do různých aspektů cestovního ruchu: turistická informační centra, destinační management, obce, provozovatelé služeb v cestovním ruchu a místní průvodci.

Děkujeme tímto všem zástupcům AOPK ČR, obcí, informačních center, ale i místních subjektů poskytujících služby v cestovním ruchu, zástupcům samospráv, pracovníkům státní správy, odborníkům i laikům, kteří přispěli svými zkušenostmi a se kterými jsme mohli obsah Koncepce práce s návštěvnickou veřejností v CHKO Bílé Karpaty konzultovat.

2. Definice základních omezení a směrů rozvoje

Základní omezení rozvoje vyplývají ze základních ochranných podmínek CHKO dle zákona 114/1992 Sb. a základních ochranných podmínek MZCHÚ dle tohoto zákona. Ve vztahu k návštěvnosti se jedná zejména o omezení vstupu mimo značené cesty na území NPR, táboření a rozdělávání ohně na celém území CHKO mimo vyhrazená místa, vjezd motorových vozidel mimo komunikace, pořádání automobilových a motocyklových závodů či pořádání soutěží na jízdnicích kolech mimo silnice na celém území CHKO. Ostatní omezení ve vztahu k ochraně přírody vyplývají z dobrovolných dohod s jednotlivými vlastníky pozemků. Mimo tato základní omezení je na území CHKO omezen vstup veřejnosti do ochranných pásem vodního zdroje (vodní nádrž Bojkovice a další drobná ochranná pásma v místech bodových lokálních vodních zdrojů).

Územní limity návštěvnosti CHKO Bílé Karpaty jsou podrobně popsány v osmé kapitole analytické části (Limity využití území). CHKO je tam rozdělena do pěti zón (čtyř plošných a jedné bodové) podle citlivosti k zatížení návštěvností. V nejméně citlivé bílé zóně nejsou touto koncepcí definována žádná omezení ve vztahu k návštěvnosti. V plošně nejrozsáhlejší zelené zóně (C) nejsou touto koncepcí rovněž definována žádná omezení nad rámec obecných doporučení uvedených v této dokumentaci. Je zde však žádoucí aktivní práce s návštěvníky, zejména v silně navštěvovaných lokalitách a v místech soustředěného výskytu fenoménů klíčových pro interpretaci zásadních sdělení. Toto se pak týká zejména modré zóny (B) a částí zelené zóny (C) v bezprostředním okolí nejcitlivější červené zóny (A). V červené zóně (A) je pak budování návštěvnické infrastruktury zpřístupňující území i volný pohyb návštěvníků nežádoucí.

CHKO Bílé Karpaty byla dosud poměrně ušetřena od komerčního cestovního ruchu, masového turismu a návalu rekreatantů. Ale vzhledem k popularizaci území prostřednictvím několika dokumentárních filmů odvysílaných v posledních letech v České televizi (a dostupných také na internetu) nebo knihy Žitkovské bohyně od Kateřiny Tučkové a také proto, že ve spádové oblasti do 2 hodin cesty autem nebo hromadnou dopravou žije více než milion potenciálních návštěvníků, je nejvyšší čas připravit zodpovědnou strategii rozvoje návštěvnické infrastruktury a šetrného cestovního ruchu v území. Také s přihlédnutím k očekávanému růstu návštěvnosti kopírujícímu celorepublikové trendy je pro uchování hodnot území bezpodmínečně nutný aktivní management návštěvnosti.

Zásadním směrem rozvoje návštěvnické infrastruktury a podpory cestovního ruchu by měla být podpora drobných ubytovacích zařízení pro rodiny a menší organizované skupiny (rodinné penziony, ubytovny, malé hotely) na úkor velkých hotelů či rekreačních středisek v CHKO a jejím okolí a snaha o co největší propojení ubytovacích možností a nabízených návštěvnických aktivit s místními zemědělci, vinaři, průvodci, správci přírodního a kulturního dědictví, zájmovými spolky, obcemi apod. Aby byl cestovní ruch v oblasti skutečně šetrný a zároveň byl umožněn jeho efektivní rozvoj přínosný pro místní obyvatele, je potřeba co nejvíce rozvíjet spolupráci mezi státní ochranou přírody, obcemi, mikroregiony, nevládními organizacemi a dalšími klíčovými hráči v území.

Pro šetrný rozvoj umožňující zachování hodnot území je dále podstatné soustředit se na jednotlivé exponované lokality. Zejména je vhodné zajistit zde v hlavní sezóně co nejlepší možnosti průvodcovských služeb a také strážně-osvětovou činnost s cílem usměrnit chování návštěvníků a pomoci jim vnímat hodnoty území i potřebu jejich ochrany.

Při prezentaci území je vhodné využívat všech možností, jak působit na návštěvníky, aby pochopili nejen krásu a hodnotu území, ale i potřebu jeho ochrany a s tím související omezení pohybu a pravidla chování v přírodě (informace v TIC, prostřednictvím místních průvodců, v IS CHKO Bílé Karpaty ve Veselí nad Moravou, v připravovaném Domu přírody Bílých Karpat ve Veselí nad Moravou, Trezoru přírody v Horní Lidči, na webových stránkách, v mapách u ubytovatelů apod.).

3. Cílové skupiny a partneři v území

Přehled všech relevantních cílových skupin je uveden v Příloze 1. Na následujících řádcích jsou popsány nejvýznamnější cílové skupiny z hlediska plánování cestovního ruchu a návštěvnické infrastruktury.

A. Partneři v území

Jde o cílové skupiny, které nemohou být zahrnuty mezi cílové skupiny návštěvníků, ale mají buď přímo nebo nepřímo na tyto skupiny vliv. V CHKO Bílé Karpaty navíc, dle požadavků Správy CHKO, je jejich vliv na území natolik významný, že by neměl být opomenut v rámci KPNV, včetně případných opatření v aplikační části.

1. Místní obyvatelé (v běžném životě – i když zrovna nevyrážejí do přírody)

Tato skupina má také střední dopad na stav území a střední význam pro podporu péče o něj. Záměrně i mimoděk různými způsoby ovlivňují přírodu v nejbližším okolí obcí, kde se v řadě případů nacházejí také cenné přírodní lokality a MZCHÚ. V CHKO Bílé Karpaty je pro tuto cílovou skupinu přitažlivý především společenský život, návštěvy kulturních akcí a krátké vycházky do přírody, někdy spojené se sběrem léčivých bylin či trháním planých květin do okrasných kytic. Zároveň jsou také hospodáři na svých polích, sadech, záhumencích apod. Kromě toho jsou na tuto cílovou skupinu navázáni další rodinní příslušníci a přátelé přijíždějící na návštěvu, kteří pak mohou být sami o sobě také návštěvníky přírody a krajiny náležející k některé jiné cílové skupině.

2. Správci a hospodáři území na všech úrovních

Tato komplexní cílová skupina zahrnuje všechny klíčové hráče mající vliv na dění a organizaci života, kultury a hospodaření v CHKO Bílé Karpaty. Jsou neopomenutelnou skupinou při komunikaci s ostatními cílovými skupinami (ať už jako spojenec nebo jako prostředník) a při plánování strategie rozvoje šetrného cestovního ruchu a návštěvnické infrastruktury.

B. Cílové skupiny návštěvníků

1. Rodiny s dětmi

Do této cílové skupiny patří skupinky návštěvníků tvořené jednou či více dospělými osobami a alespoň jedním dítětem do 10 let věku. Tato cílová skupina klade důraz na pobyt v kvalitním (zdravém) prostředí a vyhledává atraktivitu a aktivity přiměřené věku svých dětí, tzn. méně náročné aktivity jak z pohledu fyzické náročnosti, tak z pohledu schopností přemýšlení, pochopení apod. K rozhodování, která místa navštívit, využívají nejčastěji osobní doporučení, internet či tištěnou reklamu. Jde o skupinu, která vyhledává nové informace a podněty, a pokud se jí podaří oslovit, může aktivně a dlouhodobě podporovat péči o přírodu nejen v Bílých Karpatech, ale i jinde. Z hlediska chování občas po této skupině zůstávají v přírodě odpadky.

2. Adrenalinoví cyklisté a sportovci

Společným rysem této skupiny je orientace na aktivní pohyb či sport, výjimečně v kombinaci s poznáváním. Hlavní motivací pro pohyb v terénu však není poznávání přírody, ale sportovní výkon. Pro tuto skupinu jsou tedy zásadní cíle, které se týkají citlivého a ohleduplného pohybu v terénu. Nejsou zde naopak kladeny vysoké nároky na interpretaci přírodního dědictví. Rekreační cykloturisté, kteří používají kolo spíše jako dopravní prostředek mezi zajímavostmi v terénu, mají v rámci práce s návštěvnickou veřejností blíže k pěším turistům.

3. Pěší turisté (jednodenní)

I přes poměrně vysoký počet jednodenních návštěvníků je jejich dopad na stav území střední, protože se většinou chovají ohleduplně k přírodě. Občasné problémy souvisejí se zmíněnou početností skupiny. Problémem někdy jsou odpadky v přírodě, sešlap vegetace a rušení živočichů v maloplošných zvláště chráněných územích a narušení klidu místních obyvatel.

4. Pobytoví návštěvníci (tři a více dní)

Tato cílová skupina má střední dopad na stav území a střední význam pro podporu péče o něj, což je dáno velkou početností skupiny a jejím častým pohybem po nejhodnotnějších částech přírody Bílých Karpat. Zejména v okolí NPR Čertoryje a NPR Zahrady pod Hájem tato skupina uživatelů opouští značené trasy a vyhledává klidnější zákoutí v rezervaci, která využívá mimo jiné pro fotodokumentaci přírodních krás. Problémem bývají odpadky v rezervaci, sešlap vegetace, rušení živočichů a oslabování motivace k dodržování stanovených pravidel u ostatních návštěvníků, kteří jsou svědky porušování pravidel.

5. Organizované skupiny (MŠ, ZŠ, SŠ, VŠ, dospělí, senioři, smíšené skupiny)

Organizované skupiny napříč věkovými skupinami mají společné znaky. Jsou zpravidla organizovány pořadatelem (učitel, průvodce, ...). Vzhledem k formálnosti akcí jsou více ochotni respektovat pravidla a doporučení pro pohyb v terénu. Mají předem plánovaný program. Jedou cíleně za poznáním krajiny a přírody. Z tohoto důvodu je možné jejich zájem podchytit vhodně zvolenou formou interpretace a nabídnout jim vhodné prostředky a formy pro jejich potřeby.

Zvláštní postavení mezi organizovanými skupinami mají skupiny školní. Přijíždějí zejména v dubnu, květnu, červnu a září. Problémy, které jsou s ní občas spojovány, zejména odpadky v přírodě a rušení hlukem, souvisejí se skutečností, že žáci a studenti poměrně často nejeví zájem o okolní přírodu a navíc se u nich zvláště výrazně projevuje dynamika skupiny s danými rolami a hierarchií. Pokud se však tuto skupinu podaří oslovit, mohou se právě z ní rekrutovat mladí zájemci o ochranu přírodního a kulturního dědictví regionu.

4. Cíle interpretace

Obecným cílem interpretace v CHKO Bílé Karpaty, definovaným na základě zájmů a potřeb AOPK ČR a klíčových partnerů v území, je napomoci návštěvníkům území uvědomit si význam a krásu Bílých Karpat včetně provázanosti historických, kulturních i přírodních souvislostí, které společně přispívají k její jedinečnosti, ocenit tuto jedinečnost i snahy o její uchování ze strany ochrany přírody, hospodářů i dalších subjektů, ztotožnit se s těmito snahami a umožnit tímto návštěvníkům přispět k ochraně a udržení jedinečnosti Bílých Karpat.

Cíle interpretace v oblasti znalostí, emocí a změn chování se mohou i docela významně lišit podle toho, kdo je příjemcem interpretace, tedy podle cílových skupin návštěvníků. Mezi všemi cílovými skupinami je možno rozlišit tři kategorie, v rámci kterých platí obdobné cíle. Pro každou z nich je ale z hlediska AOPK ČR a ochrany přírody potřeba interpretovat jiná témata a dosahovat tak jiných cílů. Proto jsou zde cíle interpretace uvedeny pro každou z těchto kategorií zvlášť.

1. Rekreační návštěvníci

Do této kategorie patří cílové skupiny z řad místních i přespolních návštěvníků. Jedná se všeobecně o lidi hledající v přírodě a krajině odpočinek, zážitky, radost, poznání či jinou aktivní či pasivní rekreaci.

- Cíle v oblasti vzdělávací
 - uvědomit si, že Bílé Karpaty jsou vzorovým příkladem společného díla člověka a přírody
 - uvědomit si, že výjimečná rozmanitost přírody Bílých Karpat se odráží v pestrosti zdejší kultury
 - uvědomit si, že Bílé Karpaty jsou jedinečné, typické a nezaměnitelné také v celosvětovém měřítku (UNESCO)
 - uvědomit si, že Bílé Karpaty jsou „zdravým“ a bezpečným místem
- Cíle v oblasti emoční
 - pocítit kouzlo zdejší harmonicky utvářené krajiny
 - cítit se v Bílých Karpatech dobře
 - chtít se do Bílých Karpat vrátet (jak sám, tak i s rodinou a přáteli)
 - načerpat sílu do běžného života
 - zažít klid a radost z přírody i lidí
 - cítit se komfortně a bezpečně, s pocitem naplněných očekávání
- Cíle v oblasti postojů a chování
 - respektovat místní obyvatele, kteří o území pečují, i jiné skupiny návštěvníků, které zde potkám
 - kladně nahlížet na přírodu a krajinu Bílých Karpat, na péči o ně i na pohostinnost oblasti a kladně se o nich vyjadřovat jinde
 - chovat se šetrně a ohleduplně k přírodě i lidem, respektovat stanovená omezení, nenechávat po sobě odpadky nebo nepořádek
 - prožívat skutečnost a nebýt jen uzavřený ve virtuálním světě digitálních technologií

2. Místní obyvatelé

Sem patří všichni místní obyvatelé, kteří v Bílých Karpatech žijí a jsou nejčastěji dotčeni omezeními, které ochrana přírody přináší. Zároveň jsou však největšími uživateli přírodních zdrojů území.

- Cíle v oblasti vzdělávací
 - poznat význam práce předků nejen pro kulturu, ale také pro přírodu a krajinu
 - uvědomit si nutnosti aktivní péče o přírodní a kulturní dědictví i pochopení z toho plynoucích omezení či povinností
- Cíle v oblasti emoční
 - hrdost, že žijí v Bílých Karpatech
 - empatie s ostatními slušnými návštěvníky
 - uvědomovat si, že hodnota zdejšího dědictví spočívá v provázanosti krajiny, kultury a způsobu života zdejších obyvatel
- Cíle v oblasti postojů a chování
 - respektovat stanovená omezení
 - mít zájem o veřejné dění v Bílých Karpatech
 - vidět udržitelný cestovní ruch jako vhodnou aktivitu pro podnikání
 - zajímat se téma ochrany přírody a krajiny účastí na vzdělávacích a osvětových akcích o přírodě, krajině, hospodaření, sadaření apod.
 - touha zachovat tradiční materiály, postupy, technologie a zvyky
 - touha zachovat místní přírodní a kulturní dědictví, zájem a ochota pomáhat při rozvoji území a péči o něj

3. Instituce, spolky a skupiny hospodařící v krajině

Jde o obce, mikroregiony, spolky, a další instituce, které zásadním způsobem ovlivňují přírodu a krajinu. Významně se také podílejí na utváření veřejného mínění na ochranu přírody a krajiny. Citelně na ně dopadají omezení týkající se ochrany přírody a krajiny a zároveň nejčastěji čerpají prostředky poskytované na údržbu přírody a krajiny. Zpracovatelům KPNV je jasné, že nejde o návštěvníky jak je KPNV chápe, ale v rámci zpracování se ukázaly cíle pro tuto skupinu jako zásadní pro Správu CHKO a tudíž je zde ponecháváme uvedeny pro případné další zpracování.

- Cíle v oblasti vzdělávací
 - vzdělání v oblasti interpretace místního dědictví
 - pochopení potřeby propojení rozvoje obcí s podporou cestovního ruchu, podporou místních produktů a lidových tradic, ale také s podporou ochrany přírody a krajiny
 - potřeba ochrany půdního zemědělského fondu, např. před zábořem kvalitní půdy suburbanizační zástavbou nebo před způsoby hospodaření bezohlednými k zachování půdy jako takové
- Cíle v oblasti emoční
 - hrdost, že působí v Bílých Karpatech
 - zájem a ochota pomáhat při rozvoji území a péči o něj

- Cíle v oblasti postojů a chování
 - realizace kvalitní interpretace podle zásad dobré praxe a v souladu s interpretačním plánem CHKO Bílé Karpaty
 - respektovat stanovená omezení
 - zájem o veřejné dění v Bílých Karpatech
 - vidět cestovní ruch jako vhodnou aktivitu pro podnikání
 - při výstavbě nových objektů využívat některých prvků tradiční architektury
 - touha pomáhat zachovat místní dědictví a šetrně rozvíjet území

5. Klíčová sdělení

Hlavní sdělení:

V životě Bílých Karpat, jedinečných rozmanitostí a zachovalostí své přírody, krajiny a kultury, hrál vždy důležitou roli spoluvtvůrce člověk a s tím, jak roste cena zdejšího přírodního a kulturního dědictví, roste i význam člověka pro zachování těchto světově uznávaných hodnot.

Klíčové sdělení 1		
<p>SPOLEČNÉ DÍLO ČLOVĚKA A PŘÍRODY: Jedinečná podoba kulturní krajiny Bílých Karpat je vzácným dokladem toho, že lidské konání může spoluvytvářet cenné přírodní hodnoty. Mnohé nejcennější části bělokarpatské přírody jsou zároveň prastarými a dosud nedoceněnými kulturními památkami.</p>		
<i>Dílčí sdělení</i>	<i>Vybrané fenomény spojené s dílčím sdělením</i>	<i>Konkrétní příklady nebo význam</i>
<p>Bílé Karpaty jsou kulturní krajinou, nesoucí viditelné stopy lidské činnosti od pravěku až do současnosti.</p>	pravěká hradiska, pohřebiště, další archeologické nálezy a lokality	hradisko na Lipince či Šumárníku
	sídelní a krajinné struktury odrážející různé vlny kolonizace od středověké až po novověk (včetně např. valašské a kopaničářské kolonizace)	hrad Brumov, Moravské Kopanice, pastevní krajina na Nedašovsku, vrcholová louka na Velké Javořině
	lokální průmyslová výroba – sklářství	Hutě na Žitkové (název i dosud trvající ovlivnění půdy v místech sklářenských objektů), sklárny ve Strání (Květné), Vápenky (název)
	kamenolomy	Skalka u Starého Hrozenkova, různé drobné lůmky v lesích
<p>Některé ze zajímavých jevů, které jsou pro krajinu Bílých Karpat charakteristické, jsou jednoznačně dány působením přírodních (geologických, hydrologických a klimatických) podmínek a člověk tu s nimi po tisíciletí v dobrém i zlém žil (některým se jen přizpůsobil, některé dokázal i využít).</p>	těžké půdy, flyšové podloží, svahové sesuvy	hliníky k těžbě jílu pro výrobu cihel (nepálených i pálených), názvy ovlivněné sesuvy (Čertoryje, Uvezené), velký svahový sesuv na Trnové u Suchovských Mlýnů
	minerální prameny	lázně Luhačovice, minerálky, sirovodíkové prameny
	föhnové větry	větrná eroze, vysoušení, význam pro vinařství (teplejší podzim)
	utváření reliéfu, tvar a orientace údolí, říční pirátství	četná propojení se Slovenskem (státní hranice prochází nejen po hřebeni, ale často i údolími, jak příčně – průsmyky, tak podélně – údolí Vlárky, Žitková), a tudíž vzájemné ovlivňování
<p>Louky, ovocné sady či světlé háje představují typické prvky bělokarpatské přírody a krajiny, jejichž podobu vždy výrazně utvářel svými cílenými zásahy člověk, a právě</p>	bělokarpatské louky	luční rezervace v jižní části Bílých Karpat
	prameništění mokřadní louky	mokřadní louky na Moravských Kopanicích
	pařeziny a světlé doubravy	bývalé selské lesy v blízkosti obcí a luk
	sady a krajové odrůdy	genofondové sady (Zahrady pod

tato místa dnes patří mezi nejcennější přírodní (a zároveň tedy i kulturní) stanoviště v Bílých Karpatech.		Hájem, Rokytnice)
Klíčové sdělení 2		
ROZMANITOST KRAJINY A KULTURY: Výjimečná rozmanitost bělokarpatské přírody a krajiny se s hrdoostí odráží v pestrosti zdejší tradiční kultury.		
Dílčí sdělení	Vybrané fenomény spojené s dílčím sdělením	Konkrétní příklady nebo význam
Rozmanitost zdejší přírody už dlouho láká odborníky z různých oblastí, kteří potvrzují, že Bílé Karpaty se pyšní nezvykle vysokým počtem různých druhů rostlin a živočichů a hojností, s jakou se zde mnohé vzácné druhy vyskytují.	rekordní druhová pestrost rostlin na plochách od 0,1 do 49 m ²	výzkumy (metody a výsledky práce) Leoše Klimeše a jeho životní příběh, práce Zdenky Otýpkové a Kristiny Merunkové, současný výzkum Michala Hájka, Petry Hájkové, Jana Rolečka nebo Zuzany Fajmonové (vše možno přiblížit srozumitelnou a poutavou formou), srovnání s jinými oblastmi (Česká a Slovenská republika, západní Ukrajina, Evropa, svět)
	početné populace a/nebo izolované výskyty velmi vzácných druhů rostlin a živočichů	srpice karbincolistá, kýchavice černá, mázdřinec rakouský, tořič Holubyho, pastarček dlouholistý moravský, kobylka zavalitá, saranče Nagyova, saranče vrzavá, modrásek hořcový, molovenka Chingánská
	hojnost orchidejí a vzácných lučních hub	vstavače, pětiprstky, prstnatec bezový, vemeníky, hlavinka horská, voskovky
Základem výjimečné rozmanitosti přírody a krajiny Bílých Karpat je výjimečná kombinace 1) geologických procesů a klimatu , 2) geografické polohy Bílých Karpat na hranici různých biogeografických a kulturních oblastí a 3) dlouhodobého působení člověka .	vápnité podloží, těžké jílovité půdy, svahové sesuvy, svahová prameniště, návětrné (relativně srážkově bohaté) svahy moravské části pohoří	střídání silně vysychavých a zamokřených míst v jedné louce, často v kombinaci s kopečkovitým terénem vlivem sesuvů (např. v Zahradách pod Hájem, na Moravských Kopanicích, na Jalovcové stráni), pěnovcová ložiska (jak kolem aktivních pramenů, tak vyschlé pěnovce v lesích)
	geografická poloha z mnoha hledisek "na pomezí" (hory vs. nížiny, kontinentální klima vs. oceanické, střední Evropa vs. jihovýchodní až východní, České země vs. Uhry)	rozdílná úrodnost půdy a rozdílné plodiny na obvodu a v podhůří až hlavním hřebeni (úrodné černozemě v teplé oblasti s pěstováním vína vs. chudší nebo kamenité půdy s pěstováním ovocných sadů), setkávání druhů rostlin a živočichů s různými areály, folklorní bohatost

		na kontaktu různých kulturních oblastí (Slovácko, Valašsko, Slovensko), kontinuální novodobá historie (nepřerušovaná odsunem obyvatelstva z pohraničí po 2. světové válce)
	nejcennější přírodní lokality se nápadně shodují s oblastmi, odkud je doloženo pravěké lidské osídlení (z mladší doby kamenné až doby bronzové), což mělo význam zejména pro udržování bezlesí, a tím pro přežívání světlomilných druhů v dobách největšího rozmachu lesa	archeologická lokalita v místě zaniklé osady Vojšice v údolí nejhořejšího toku Radějovky na Čertoryjích, společné výzkumy botaniků a archeologů z posledních let odhalující nové souvislosti
Pestrost krojů, písní, zvyků i tradiční architektury Bílých Karpat je zrcadlem každodenního života jejich tvůrců, jejich vztahu k domovu – zdejší přírodě a krajině – i přírody samotné.	náročnost života a materiální chudoba v pohraničních podhorských až horských oblastech za spolupůsobení výjimečné pestrosti zdejší přírody, kterou místní lidé bezděčně ale intenzivně vnímali, vedly k obrovskému vnitřnímu bohatství lidové kultury	ornamenty s motivy lučních květin (např. na zvonici v Louce), písňové bohatství na Horňácku, výšivky na krojích na Moravských Kopanicích nebo na Horňácku
Klíčové sdělení 3		
ZACHOVANOST A HODNOTA KRAJINY A KULTURY: Bílé Karpaty si zachovávají svoji svébytnou tvář díky své jedinečné poloze a generacím lidí, kterým zde stálo a stojí za to žít a hospodařit ne zrovna pohodlným způsobem.		
Dílčí sdělení	Vybrané fenomény spojené s dílčím sdělením	Konkrétní příklady nebo význam
Svébytná tvář Bílých Karpat je umožněna zachovalostí starých kulturních rysů v krajině , jako je zejména typ zástavby sídel, uspořádání pozemků a krajinných prvků (starých stromů a sadů, křovitých hrází a remízů) a v dochovaných stavbách.	různé způsoby a intenzita hospodaření a využívání přírodních zdrojů vedly ke vzniku různých historických vrstev vepsaných do krajiny uspořádání sídel a jeho příčiny	mozaikovitá krajina v NPR Zahrady pod Hájem (bývalá pole, sady, louky, menší pastviny, křovité hráze, pařeziny); blízké louky (v bezprostředním okolí obcí, kosené časně, louky běžné i v jiných oblastech) vs. vzdálené louky (dále od obce, kosované až po žních, nejcennější bělokarpatské louky) obranná funkce stodol po obvodu obcí (např. Hrubá Vrbka, Bystřice pod Lopeníkem), návesní komory
Odlehlost Bílých Karpat měla vliv na dlouhodobé přežívání starých způsobů hospodaření, udržování zvyků,	nové postupy, technologie, nástroje a technika i informace, kulturní vlivy a společenské normy přicházely do těchto oblastí se zpožděním a byly místním obyvatelstvem často	pozdní vyvázání se z roboty (šlechta zneužívala špatné informovanosti místních obyvatel), pozdní budování moderní infrastruktury (např. silnice na Moravských Kopanicích)

náboženství, tradiční kultury i uchování svěbytné podoby zdejší krajiny, lidem poskytovala také útočiště, úkryt či dosud neobsazený prostor k životu.	přijímány zdrženlivě, odmítavě a s nedůvěrou	a průmyslu, pozdější nebo neúplná kolektivizace (zejména na Nedašovsku), konzervativnost místních obyvatel
	v odlehlých územích v sousedství s protestantskými Uhrami nacházeli v období rekatolizace moravští protestanté útočiště, pozdní kolonisté v dosud neobydlených či řídko obydlených hornatých územích nacházeli místo k životu (v moderní době sem pak směřují lidé hledající jiný způsob života), v dobách pronásledování poskytovalo odlehlé pohraničí mnoha lidem úkryt či cestu za hranice	kalvínský sbor v Javorníku, osídlování Moravských Kopanic a Nové Lhoty, novodobí přistěhovalci hledající méně uspěchaný život v souladu s přírodou, lidé pronásledováni nacisty za druhé světové války
Hraniční poloha Bílých Karpat byla pro jejich obyvatele někdy přínosem, v časech krvavých válečných vpádů z Uher ale působila opakovaně vylidnění kraje a zánik řady obcí, což přispělo k neochotě vrchnosti do zdejšího pohraničí více investovat a ke zpomalení dalšího vývoje.	kromě přínosů souvisejících s odlehlostí území (viz výše) poskytovala poloha na hranici dobré možnosti obchodu a umožňovala obohacení kulturními vlivy ze sousedství	staré (i novodobé) obchodní cesty do Uher, slovenské vlivy v nářečí
	jihovýchodní Morava opakovaně trpěla válečnými konflikty mezi Českými zeměmi a Uhrami i vražednými vpády různých uherských vzbouřenců, Turků a Tatarů, a to opakovaně od 12. do začátku 18. století	konfinium, bitva na Luckém poli, Lamentace země moravské, romány Františka Kožíka (Na dolinách svítá, Šavle a píseň), lidové balady, zaniklé osady (ze kterých zbyly jen pomístní názvy – Vojšice, Bozatín, Smíchov)
Dnešní zachovalost bělokarpatské krajiny a řírody byla umožněna nelehkou každodenní prací mnoha generací zdejších obyvatel.	lidé zde byli až téměř do poloviny 20. století odkázáni na to, co si sami vypěstovali a vyrobili, a byli tak silně závislí na přírodě (klimatu a úrodnosti daného roku), přitom zde kvůli členitosti krajiny, svažitosti území a menší úrodnosti půd (mimo okrajové části) bylo zemědělství mnohem náročnější než v okolních úrodných nížinách a úroda více nejistá	popis každodenního života v selské rodině v Bylnici v knize Od vesna do vesna, podrobné zpracování zemědělského hospodaření v monografii Horňácko, historie hospodaření v monografii Louky Bílých Karpat, črty ze života na Horňácku v knize Zápisky z Horňácka na přelomu z 19. do 20. století, život mlynářské rodiny v Kuželovském větrném mlýně, sáharé na Nové Lhotě
	pracovní možnosti mimo zemědělství zde byly (a dosud i jsou) dosti omezené a lidé byli často nuceni za prací a přivýdělkem odcházet jinam	miškáři na Bojkovsku, kosci chodící na výpomoc na žně do Pomoraví, na Hanou a "do Rakús", dnešní odliv mladých lidí do měst kvůli zaměstnání

Klíčové sdělení 4		
DĚDICTVÍ A JEHO OCHRANA: Tak, jak roste hodnota přírodního a kulturního dědictví Bílých Karpat, roste i význam člověka jako jeho spoluvůrce, obdivovatele a ochránce.		
Dílčí sdělení	Vybrané fenomény spojené s dílčím sdělením	Konkrétní příklady nebo význam
Mnohé hodnoty jako úcta k tradicím, klid či jedinečná příroda, krajina a kultura, kvůli nimž v Bílých Karpatech zůstávají žít místní lidé, a pro které je stále častěji vyhledávají návštěvníci, v okolním světě rychle mizí, stávají se vzácnější, a tím jejich cena roste.	bohatství přírody a kultury Bílých Karpat a zejména vyváženost kulturních a přírodních vlivů je uznáváno i v mezinárodním měřítku (biosferická rezervace UNESCO, Diplom chráněných území Rady Evropy)	regionální značka Tradice Bílých Karpat, místní farmáři a drobní zemědělci a vlastníci pozemků hospodařící s ohledem na nároky ochrany přírody, ukázky správného jarního a letního řezu ovocných dřevin, dosud živá, udržovaná a obnovovaná tradiční lidová kultura (folklor)
Člověk po dlouhou dobu spoluutvářel a uchovával přírodní a kulturní dědictví Bílých Karpat tím, že v nich žil a hospodařil, ale v okamžiku, kdy dokázal díky účinnějším technickým prostředkům v krátké době způsobit v krajině výrazné změny, se význam jeho role změnil, protože začal zdejší dědictví ohrožovat.	dříve využívali lidé krajinu a přírodu podle svých možností maximálně intenzivně, ale s respektem a úctou k přírodě , která jim dávala obživu, a s technickými omezeními, které jim nedovolovaly po tisíciletí utvářené přírodní bohatství zničit	rozvržení termínů kosení luk podle ostatních polních prací, využívání i horšího sena z pozdních sečí jako stelivo, hrabání listů na stelivo, ořezávání dolních větví stromů na letninu, vypásání nebo kosení mezi a travnatých sadů, chlévská mrva využívána především na hnojení orné půdy nebo blízkých luk, výmladkové hospodaření v lesích s krátkou dobou obmýtí, ale s uvážlivým ponecháváním mladých semenáčů nebo vzrostlých semenných stromů či stromů na stavební dřevo
	moderní technika nám umožňuje během několika hodin či dnů provést zásahy, které by dříve trvaly několik týdnů, a často způsobuje také velké narušení (nebo naopak zhutnění) půdního povrchu a zničení stanoviště, i jednorázové neuvážené zásahy tak mohou působit rozsáhlé nevratné (v lepším případě obtížně vratné) změny; navíc ztrácíme cit pro přírodu, kterou čím dál víc vidíme pouze v podobě jejích produktů (potraviny, blahobyt, peníze z dotací)	rozorání Vojšických luk a mnoha stepních luk v podhůří Bílých Karpat v období normalizace, intenzifikace spojená s hnojením luk minerálními hnojivy a zvýšenou frekvencí sečí (mající za následek např. ústup orchidejí a vzácných lemových druhů rostlin)
S nenávratně mizejícími částmi bělokarpatského přírodního a kulturního dědictví si lidé začali uvědomovat potřebu	historie snah o ochranu přírodního a kulturního dědictví Bílých Karpat	dobrovolnické začátky údržby a obnovy cenných lokalit (Čertoryje, Suchovské Mlýny, Hutě, Valašskokloboucko), přípravy vyhlášení CHKO Bílé Karpaty, první

<p>ochránit to, co z něj ještě zbývá, a začali hledat cesty, jak toho dosáhnout – od vyhlášení přírodních a památkových rezervací přes práci zemědělců, činnost odborných institucí, obcí až po dobrovolnou práci mnoha organizací i jednotlivců.</p>		rezervace, Staňkovy návrhy rezervací z 50. let
	společná péče o přírodní a kulturní dědictví, její různé podoby a formy, významná úloha obcí, nevládních organizací	práce muzejního spolku v Bojkovicích, činnost ZO ČSOP (Bílé Karpaty, Jalovec, Pantoflíček, Kosenka)
	státní ochrana přírody a její spolupráce se zemědělci a vlastníky pozemků	úloha AOPK ČR (RP Správa CHKO Bílé Karpaty), ochota zemědělců spolupracovat, projekty LIFE+
	hledání nových přístupů k ochraně přírody a nových (resp. často imitace starých) způsobů hospodaření, nové nápady a myšlenky při ochraně kulturního dědictví	mozaikovitě seče, vývoj, praktické používání a následné sledování úspěšnosti regionální druhově bohaté směsi semen k zatravňování orné půdy, pokusy s obnovou pařezin či pastevních lesů, výřezy křovin a ořezy hrází, kácení a ořezávání stromů z důvodu ochrany přírody, ponechávání torz; Vlastik Ondra z Nivnice a jeho folklorní práce s dětmi
	omezení vznikající pro obyvatele území a vlastníky pozemků vyplývající z nároků ochrany přírody (vlastnictví zavazuje)	omezení vstupu do některých chráněných území (např. aby nedocházelo k poškozování nebo rušení některých velmi vzácných druhů), zabraňování různým zásahům a záměrům (např. stavebním) či jejich podmínění vydáním povolení či udělením výjimky apod.
<p>Bílé Karpaty jsou pozoruhodným společným dílem přírody a člověka, které nám ukazuje nejen dokonalost přírody, ale připomíná i úctu k životu, lidské práci, schopnosti přírodu harmonicky přetvářet a hledat v ní inspiraci.</p>	různé způsoby, kterými se projevuje obdiv a úcta lidí k přírodě, krajině, kultuře a člověku, který je spoluutvářel	výtvarné umění (např. obrazy Jože Uprky), hudba a písně
	úcta místních lidí k těm, kdo svým životem přispěli k uchování jejich hodnot a jejich domova	různé pomníčky v krajině, pomníky letcům na Slavičínku, busty u Kuželovského větrného mlýna
	významné osobnosti, které se Bílými Karpaty inspirovaly nebo z Bílých Karpat vzešly	Leoš Janáček, Jan Amos Komenský, ...
	opomíjené kulturní aspekty bělokarpatské přírody a krajiny jsou často neméně významné než aspekty přírodní	živá (rostliny, živočichové, houby) i neživá (stará cestní síť a sídelní struktury, lomy, ...) paměť zdejší krajiny zachycuje několik tisíciletí lidských osudů a lidské práce, bez nichž by dnešní Bílé Karpaty nebyly, jaké jsou

6. Prostředky interpretace

Možnosti interpretace a její prostředky jsou velmi pestré a při jejich výběru záleží vždy na konkrétním cíli či sdělení a cílové skupině. Konkrétní návrhy jsou rozpracovány v rámci Aplikační části této koncepce. Zde uvádíme jen přehled hlavních typů prostředků interpretace se stručným komentářem.

Vhodné prostředky interpretace s ohledem na jednotlivá klíčová sdělení a skupiny návštěvníků uvádí Příloha 2.

1. Návštěvnické středisko CHKO Bílé Karpaty – tzv. Dům přírody Bílých Karpat

Expozice v Domě přírody Bílých Karpat má prezentovat CHKO Bílé Karpaty jako celek a vycházet ze sdělení interpretačního plánu. Všechna sdělení (klíčová i dílčí) by v Domě přírody měla být zmíněna, i když některá nebudou například v expozici rozpracována do větší hloubky. Úkolem Domu přírody je mimo jiné návštěvníky směřovat citlivě do terénu či prezentovat omezení, s nimiž se v CHKO návštěvník setká a pravidla, kterými by se návštěvník při pobytu v CHKO měl řídit.

2. Naučná stezka

Princip klasické naučné stezky spočívá v tom, že návštěvník panely absolvuje v určitém pořadí, tedy jde v určitém směru, a měl by mít možnosti si prohlédnout všechny panely na její trase. Naučná stezka má společné téma, návštěvníkovi přibližuje jedno, případně několik málo dílčích sdělení a využívá autentická místa a fenomény, kde lze konkrétní sdělení dobře ilustrovat. Tomu pak odpovídají i uvedené lokality.

Naučné stezky lze vytvářet nápaditě a není vždy nutné používat formu informačních panelů, ale např. doplnění o zajímavé hrací prvky nebo umělecké ztvárnění tématu (např. socha, průhledy, zrcátka).

3. Prohlídky s průvodcem

Může se jednat o pravidelné prohlídky v tradičních prohlídkových objektech, jako jsou místní muzea (která tyto služby již nabízejí) nebo příležitostné terénní exkurze s proškoleným místním průvodcem (TIC, místní průvodce) či odborníkem – např. pracovníkem Správy CHKO.

4. Web bilekarpaty.nature.cz a web Domu přírody Bílých Karpat

Základní prezentace území, která by měla pro potenciálního i skutečného návštěvníka vytvářet celistvý a pravdivý obraz CHKO Bílé Karpaty. Měla by obsahovat všechna sdělení a souvislosti a nabídnout mu i podrobnější informace, které není v terénu nutné prezentovat všem a návštěvník si je v případě zájmu může snadno dohledat.

Má návštěvníka směřovat k dalšímu objevování CHKO (tj. toho, co je možné nabídnout a není v rozporu se zájmy ochrany přírody a hospodářským provozem). Web by měl návštěvníkovi poskytnout potřebné základní turistické informace o území, do kterého jede (dostupnost, orientace, služby, omezení, s nimiž se v CHKO setká). Měl by také prezentovat vhodná pravidla chování při návštěvě a pobytu v CHKO.

Může obsahovat odkazy na stávající osvědčené a funkční weby informačních center, muzeí, spolků apod., které podávají podrobnější informace o konkrétních lokalitách či tématech. Důležité je, aby podporovaly cíle KPNV.

Web Domu přírody by měl hlavně nabízet akce, programy a zvát do expozice a být provázaný s webem AOPK.

5. Návštěvnická mapa CHKO Bílé Karpaty

Jednoduchá návštěvnická mapa Bílých Karpat s lokalizací jednotlivých fenoménů (pouze těch, které je vhodné ukazovat – viz část KPNV Limity využití území) a jednoduchým popisem. Mapa umožňuje směřovat pozornost návštěvníků do vybraných lokalit. Bude zahrnovat přírodní, historické i kulturní dědictví oblasti, které bude stručně představeno v souladu se sděleními, která definuje interpretační

plán. Mapa by měla mít formu trhacího bloku A3 a místy její distribuce by tak byla turistická informační centra po obvodu CHKO, muzea a ubytovatelé. Mapa musí obsahovat také jasné vyznačené oblasti s omezeným vstupem a pravidla chování v CHKO.

6. Hledačka

Aktivity, které jsou podobné šipkované či hledání „pokladu“. Hledačky by měly být vytvářeny pouze v místech, kde bude zajištěna údržba hledačky i krabiček, tj. kde na ně někdo pravidelně dohlíží a kontroluje je. Zvolené lokality i obsah hledaček by měl respektovat Zdroje interpretace a Limity využití území. Krabičky s „pokladem“ by měly být umístěny nejlépe v objektu, kde je někdo vydá (pracovník Domu přírody, knihovny, muzea, informačního centra, kavárny apod.).

7. Multimediální rozcestník

Videa a pěkné fotky. Je možné mít i jako součást celkového rozcestníku. Důraz je kladený na pěkné fotky a videa s komentářem vztahující se ke hlavnímu sdělení. Ukazuje pouze místa, kam návštěvníka chceme vést – viz Limity území.

8. Kapesní tištěná brožurka

Kapesní brožurka, která navádí návštěvníka, kam se podívat, a zároveň stručně představuje místo. Supluje tak funkce naučných stezek nákladných na údržbu i instalaci.

9. Návštěvnická mobilní aplikace CHKO Bílé Karpaty

Aplikace do mobilu, která zahrnuje atlas nejčastěji pozorovatelných druhů v přírodě Bílých Karpat, dále obsahuje čtečku jazykových mutací panelů v Domě přírody i outdoorových panelů. Obsahuje návštěvnickou mapu a supluje částečně webový rozcestník.

10. Trek

Jde o jakoby rozsáhlejší naučnou stezku doplněnou o infrastrukturu k několikadennímu přechodu hřebene Bílých Karpat. Na zastaveních určených k přespání (bivaku) budou umístěny zajímavou formou zpracované informace k dalšímu dni putování (rozděleno podle „jdu na sever – jdu na jih“ a navazující info: „zítra vás čeká průchod přes Moravské Kopanice“ apod.).

11. Letáky

Tematicky zaměřené tištěné materiály vztahující se ke konkrétním fenoménům přírody a krajiny. Obsahují vhodně textově i graficky formulovaná sdělení. Formát viz současné letáky AOPK ČR k chráněným územím.

12. Tematické omalovánky/komiksy

Ochranářské fenomény zpracované do formy komiksu/omalovánky pro děti, které pomohou přiblížit emotivním, vtipným a hravým způsobem příběhy různých složek přírody a krajiny Bílých Karpat. Viz Příběh modráka nebo komiksové omalovánky z Českého středohoří.

13. Tematická pohlednice a další tištěné předměty

Předměty, které kromě vizuální složky nabízejí i přiblížení určeného přírodního fenoménu či problému. Může jít o pohlednice, nápojové podtácky a další nápadité předměty, které mohou nést vizuální a textovou zprávu.

14. Pravidelná „setkávání“, populárně naučný způsob, beseda, seminář

Osobní setkání se zástupci ochrany přírody, kteří dokáží poutavě přiblížit ochranu přírody a krajiny. Využitelné jak u místních obyvatel, tak u institucí hospodařících v krajině (starostové obcí, zemědělci, lesní hospodáři atd.).

7. Seznam příloh

Příloha 1 – Tabulka cílových skupin a jejich dopadu na stav území a podporu péče o území

Příloha 2 – Tabulka prostředků a klíčových sdělení pro CHKO v návaznosti na cílové skupiny